

Ewa J. Kurkowska

Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: luka@umk.pl

Standardy i modele kształcenia umiejętności informacyjnych w szkolnictwie wyższym

Część I: Modele i standardy o zasięgu międzynarodowym

Wprowadzenie

W ostatnich latach coraz większą wagę przywiązuje się do kształcenia umiejętności informacyjnych. Wskazują na to liczne raporty dotyczące zarówno rozwoju społeczeństwa, jak i koniecznych przemian w edukacji – tworzone w poszczególnych krajach (np. amerykański „SCANS Report”¹, australijski „Candy’s Report”²) oraz przez międzynarodowe gremia (np. „Edukacja – jest w niej ukryty skarb”³). Na uwagę zasługuje też fakt, że październik 2009 r. został ogłoszony przez prezydenta USA „Narodowym Miesiącem Świadomości Alfabetyzacji Informacyjnej” („National Information Literacy Awareness Month”). Wydarzenie to można traktować jako wyraz zwrócenia szczególnej uwagi na rolę umiejętności informacyjnych w społeczeństwie⁴. Umiejętności te są zaliczane do ze-

¹ *What Work Requires of Schools. A SCANS Report for America 2000*, Washington 1991.

² *Developing lifelong learners through undergraduate education*, Canberra 1994.

³ *Edukacja – jest w niej ukryty skarb: raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji dla XXI Wieku pod przewodnictwem Jacques’a Delorsa*, Warszawa 1998.

⁴ *National Information Literacy Awareness Month, 2009* [on-line]. The White House

stawu tzw. kompetencji kluczowych, od których, w dużej mierze, zależy uczestnictwo jednostki w życiu społecznym.

Zabiegi mające na celu rozwinięcie umiejętności informacyjnych czynione są już od pierwszych etapów edukacji – oczywiście w różny sposób i z różnym skutkiem.

Szczególnie ważne wydaje się przygotowanie informacyjne osób studiujących. Mają one (bądź powinny mieć) podstawowe kompetencje informacyjne i nawyki związane z wykorzystaniem informacji, ale studia wymagają od nich umiejętności wykorzystywania wiedzy naukowej i źródeł o charakterze naukowym. Wymagają także przygotowania do prowadzenia procesu badawczego, a jest on ściśle związany z umiejętnością posługiwania się informacją.

Mimo że działania związane z doskonaleniem umiejętności informacyjnych są prowadzone w szkołach wyższych już od dawna – czy to w ramach różnych przedmiotów, czy w formie specjalnych kursów, czy też szkoleń bibliotecznych, dopiero od lat 90. XX w. przywiązuje się znacznie większą wagę do konieczności wykształcenia w młodych ludziach umiejętności, które determinują sukces w nauce oraz w przyszłym życiu zawodowym. Dla działalności związanej z wprowadzaniem czy rozwijaniem elementów edukacji informacyjnej na poziomie szkolnictwa wyższego spróbowano wypracować pewne standardy i modele. Mają one ułatwić zidentyfikowanie potrzeb w zakresie tego typu kształcenia oraz koniecznych działań. Stanowią one pewną „ramę”, za pomocą której poszczególne szkoły wyższe mogą tworzyć własną strategię edukacji informacyjnej.

Do tej pory opracowano wiele standardów i modeli. Cały czas trwają jednak prace nad przygotowaniem nowych – np. dla poszczególnych krajów. W tej części artykułu zostaną przedstawione rozwiązania, które zdobyły największe uznanie i popularność, a ich oddziaływanie nie ogranicza się do jednego kraju, lecz są one wykorzystywane w wielu państwach. Do tej pory były też najszerzej dyskutowane na łamach światowej prasy bibliotekarskiej.

[dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: http://www.whitehouse.gov/the_press_office/presidential-proclamation-national-information-literacy-awareness-month/.

Termin *standard*

Na potrzeby niniejszego artykułu pewnego wyjaśnienia wymaga termin *standard*. W odniesieniu do problemów przygotowania informacyjnego standardy mają charakter raczej wytycznych bądź modelu.

Definicja *standardu* zamieszczona w *Słowniku wyrazów obcych*⁵ określa go jako zwykłą wielkość, normę, przeciętny typ lub też model, wzorzec odpowiadający określonym normom albo – w końcu – ujednoczone normy. Natomiast w publikacji *Działalność bibliotek publicznych: standardy międzynarodowe IFLA-UNESCO*⁶ termin *standard* został określony jako pewien ideał, do którego należy dążyć lub który należy utrzymywać. *Standard* w bibliotekarstwie może być również rozumiany jako kryterium pomiaru i oceny działalności bibliotecznej, model idealny: procedur, miar, ocen bądź narzędzie stymulacji rozwoju i usprawnień. To także instrument wspomagający podejmowanie decyzji przez bibliotekarzy oraz osoby zaangażowane w planowanie i administrowanie usługami bibliotecznymi⁷.

Standard może być też rozumiany jako zobowiązanie do określonego zachowania się, nałożone przez odpowiedni, upoważniony do tego organ, i w prawidłowy sposób opublikowane⁸.

W bibliotekarstwie – zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych – terminu *standard* często używa się także w odniesieniu do wskazówek standaryzacyjnych (ang. *standard guideline*) i zaleceń standaryzacyjnych (ang. *standard recommendation*). Nie są one *standardem* w pełnym tego słowa znaczeniu, lecz stanowią wynik pewnych doświadczeń i są autoryzowane przez organizacje bibliotekarskie (najczęściej przez Stowarzyszenie Bibliotek Amerykańskich – American Library Association, dalej: ALA).

Słownik języka polskiego podaje, że *wytyczne* to: podstawowe założenia, kierunki działania; dyrektywy, wskazówki. W tym ujęciu funkcjonują również jako pewien wzorzec, model.

⁵ *Słownik wyrazów obcych*, pod red. I. Kamieńskiej-Szmaj, Wrocław 2001, s. 754.

⁶ *Działalność bibliotek publicznych: standardy międzynarodowe IFLA-UNESCO*, Warszawa 2002, s. 9.

⁷ *Standardy europejskie w dziedzinie bibliotekarstwa*, [w:] *Polskie bibliotekarstwo w perspektywie wejścia do Unii Europejskiej: materiały z ogólnopolskiej konferencji towarzyszącej Krajowemu Zjazdowi Delegatów SBP Warszawa-Miedzeszyn, 8–9 czerwca 2001*, pod red. M. Szyszko, Warszawa 2001, s. 16–28.

⁸ M. Drzewiecki, *Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły*, Warszawa 2001, s. 45.

W niniejszej pracy pojęcie *standard* będzie stosowane także w odniesieniu do tych dokumentów, które są określane jako wskazówki, wytyczne, model itp. Autorka bierze pod uwagę charakter omawianych dokumentów oraz fakt, że prezentują one pewien wzorcowy model postępowania.

Big6 Skills

B*ig6 Skills* nie jest typowym standardem, lecz modelem nauczania umiejętności informacyjnych i technologicznych opracowanym przez Michaela B. Eisenberga i Roberta E. Berkowitza, a przedstawionym już w 1990 r. Został on oparty na doświadczeniach twórców oraz osób przebadanych przez nich pod kątem stosowanej strategii wyszukiwawczej. Odwołuje się do koncepcji rozwiązywania problemów informacyjnych i podejmowania decyzji – stąd znany jest też jako *information problem-solving model* (pol. model rozwiązywania problemów informacyjnych). Obejmuje zarówno kształcenie umiejętności wyszukiwania i użycia informacji, jak i zastosowania narzędzi informatycznych w procesie szukania, wykorzystania i oceny informacji do konkretnych potrzeb i zadań. Został pozytywnie przyjęty przez środowisko – nie tylko w Stanach Zjednoczonych, ale i w wielu innych krajach (przetłumaczono go na kilkanaście języków⁹). Zaimplementowano go w wielu szkołach – nie tylko powszechnych, czyli tzw. K12, do których był adresowany, ale także wyższych¹⁰.

Information problem-solving model może być wykorzystywany do kształcenia umiejętności informacyjnych na podstawie – jak sama nazwa wskazuje – sześciu etapów postępowania. Są to:

1. Zdefiniowanie zadania,
2. Przygotowanie strategii wyszukiwania informacji,
3. Lokalizacja i dostęp do informacji,
4. Korzystanie z informacji,
5. Synteza informacji,
6. Ocena całego procesu i uzyskanej informacji.

⁹ Zob. D. Wurster, *The Big6 in Many Languages* [on-line]. Big6. Blogg Archive, aktualizacja 7 maja 2003 [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.big6.com/2003/05/07/the-big6-in-many-languages/>.

¹⁰ M. Eisenberg, *What is the Big6?* [on-line]. Big6, aktualizacja 9 października 2007 [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.big6.com/what-is-the-big6/>.

Można je realizować na trzech poziomach (tzw. *Super 3*). W obrębie każdego etapu wyodrębniono dwa dodatkowe, związane z konkretnymi kompetencjami (tzw. *Little 12*).

Model *Big6 Skills* ma charakter linearny – to znaczy, że każdy etap wynika z poprzedniego. Jego twórcy uważają jednak, że poszczególne elementy mogą być wprowadzane na dowolnym poziomie, a także wielokrotnie powtarzane¹¹.

Model ten może być stosowany do organizowania zajęć z zakresu *information literacy* oraz do realizacji edukacji informacyjnej w ramach różnych przedmiotów. Jest on uniwersalny: wykorzystywany także przez wiele bibliotek uczelni wyższych¹².

Seven pillars of information literacy

Information skills in higher education: a SCONUL position paper¹³ przygotowany przez Specjalny Zespół do spraw Umiejętności Informacyjnych (Information Skills Task Force) działający przy Stowarzyszeniu Bibliotek Narodowych i Akademickich (Society of College, National and University Libraries, dalej: SCONUL) i opublikowany w grudniu 1999 r. w zasadzie nie ma charakteru standardu ani nawet wytycznych. Nakreślono w nim jednak model kształcenia umiejętności informacyjnych – *Seven pillars of information literacy*, który może być uznany za swego rodzaju standard.

Wstępnym zadaniem zespołu zajmującego się kwestią umiejętności korzystania z informacji było określenie, co należy rozumieć przez termin *umiejętności informacyjne*, oraz przedstawienie argumentacji potwierdzającej wagę rozwijania tych umiejętności w trakcie studiów wyższych – zwłaszcza w społeczeństwie kształcącym się ustawicznie. Spróbowano również ocenić stopień realizacji edukacji informacyjnej w bieżącej dzia-

¹¹ N. P. Thomas, *Information Literacy and Information Skills Instruction: applying research to practice in the school library media center*, Westport–Connecticut–London 2004, s. 48–50.

¹² Model *Big6 Skills* został wykorzystany np. do przygotowania „HAMK Tiedonhankinnan verkkokurssi” – kursu wyszukiwania informacji HAMKin kirjasto (Biblioteki Politechniki HAMK – działającej w siedmiu miastach Finlandii z główną siedzibą w Hämeenlinna).

¹³ *Information skills in higher education: a SCONUL position paper* [on-line]. London: Society of College, National and University Libraries, 1999, 15 p. [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/papers/Seven_pillars2.pdf.

łałości szkolnictwa wyższego w Wielkiej Brytanii i Irlandii oraz określić zasady dobrej praktyki w tej dziedzinie¹⁴.

Jako efekt tych prac powstał właśnie *Information skills in higher education: a SCONUL position paper*. Pojęcie *umiejętności informacyjne* jest definiowane w tym dokumencie w dwojaki sposób. Po pierwsze – jest to zestaw umiejętności wspierający studia wyższe – narzędzie pozwalające studiować, po drugie – umiejętności pozwalające studentowi przygotować się do odgrywania swojej roli w społeczeństwie po ukończeniu studiów. W pierwszym przypadku są to umiejętności związane z wykorzystaniem informacji potrzebnej do studiowania – związanej z ich zakresem i często z instytucją biblioteki akademickiej. Posiadanie tego typu umiejętności charakteryzuje „kompetentnego studenta”. Drugie podejście jest szersze, związane bowiem nie tylko z wymienionymi już umiejętnościami, ale także z krytycznym myśleniem, świadomością wagi informacji. Jak wspomniano, niezwykle istotną część *Information skills in higher education...* stanowi model *Seven pillars of information literacy*, w którym określono zestaw podstawowych umiejętności informacyjnych oraz sposób ich kształtowania na różnych etapach edukacji wyższej. Są to:

1. Rozpoznanie potrzeb informacyjnych,
2. Rozpoznanie sposobów zaspokojenia potrzeby informacyjnej,
3. Konstruowanie strategii wyszukiwania informacji,
4. Lokalizowanie i dostęp do informacji,
5. Porównanie i ocena informacji uzyskanej z różnych źródeł,
6. Organizowanie, zastosowanie i prezentowanie informacji innym w formie odpowiedniej do sytuacji,
7. Synteza i tworzenie nowej wiedzy na podstawie istniejącej informacji.

Pierwsze trzy są związane z przysposobieniem bibliotecznym, trzy ostatnie z wykorzystaniem technologii informacyjnych. Umiejętności informacyjnych nie można jednak ograniczać tylko do tych dwóch typów umiejętności. Przygotowanie do posługiwania się biblioteką oraz nowoczesnymi technologiami stanowi bazę, którą w trakcie studiów należy ciągle rozwijać.

Charakterystyczne dla modelu SCONUL jest to, że proces nabywania kompetencji informacyjnych jest powtarzalny – użytkownicy infor-

¹⁴ H. Johnson, *The SCONUL Task Force on Information Skills*, [w:] *Information and IT literacy. Enabling learning in the 21st century*, ed. by A. Martin, H. Rader, London 2005, s. 45–48.

macji rozwijają je poprzez ćwiczenie wszystkich siedmiu umiejętności, od podstawowych po zaawansowane. Na każdym z pięciu wymienionych poziomów (ang. *novice, advanced beginner, competent, proficient i expert*) studiujący kształtują wybrane elementy spośród siedmiu wyżej wspomnianych zestawów umiejętności. Studenci nabywają ciągle nowych kompetencji – a więc ich alfabetyzacja informacyjna jest procesem o charakterze ciągłym. W tym sensie model SCONUL jest zbieżny ze sposobem postrzegania *information literacy* przez Christine Bruce¹⁵, której prace stanowią ważny element rozwoju koncepcji alfabetyzacji informacyjnej.

Seven pillars of information literacy jest niewątpliwie jednym z istotniejszych modeli związanych z kształtowaniem umiejętności informacyjnych. Jest wykorzystywany w wielu angielskich szkołach, a także stał się pomocą do opracowania strategii z zakresu edukacji informacyjnej bibliotek akademickich w innych krajach.

Standardy ACRL

Wydaje się, że do tej pory najszerszym echem w środowisku bibliotekarskim odbiło się przygotowanie standardów przez Stowarzyszenie Bibliotek Akademickich i Naukowych (Association of College and Research Libraries, dalej: ACRL) – części ALA. ACRL koncentruje się głównie na zwiększeniu efektywności funkcjonowania bibliotek naukowych i akademickich, a także pracy bibliotekarzy i specjalistów z zakresu informacji. Wspiera też działania dążące do poprawy warunków uczenia się, nauczania i prowadzenia badań naukowych. Mając takie założenia, ACRL publikuje szereg standardów, wytycznych i przewodników stanowiących swego rodzaju wzorce postępowania, modele, które dotyczą wielu sfer działania bibliotek akademickich. Wśród takich standardów znalazły się m.in. *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*¹⁶ przyjęte i wydane w 2000 r. Nie są to jedyne tego typu publikacje

¹⁵ Por. Ch. Bruce, *Seven Faces Information Literacy in Higher Education* [on-line]. Queensland University of Technology [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://sky.fit.qut.edu.au/~bruce/inflit/faces/faces1.htm>; też, *The relational approach: a new model for information literacy*, „The New Review of Information and Library Research” 1997, vol. 3, s. 1–22.

¹⁶ *Information Literacy Competency Standards for Higher Education* [on-line]. Chicago: American Library Association, 2000, 20 p. [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny

przygotowane przez ACRL, a dotyczące kształtowania umiejętności informacyjnych. Z innych należy wymienić również:

- *Objectives for Information Literacy Instruction: A Model Statement for Academic Librarians* (January 2001),
- *Characteristics of Programs of Information Literacy that Illustrate Best Practices: A Guideline* (June 2003),
- *Guidelines for Instruction Programs in Academic Libraries* (June 2003),
- *Information Literacy Standards for Science and Technology* (June 2006),
- *Research Competency Guidelines for Literatures in English* (June 2007),
- *Information Literacy Standards for Anthropology and Sociology Students* (January 2008),
- *Political Science Research Competency Guidelines* (July 2008),
- *Standards for Proficiencies for Instruction Librarians and Coordinators: A Practical Guide* (2009)¹⁷.

Największe znaczenie miały jednak *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. O ich oddziaływaniu może świadczyć fakt, że zostały przetłumaczone na kilkanaście języków (m.in. niemiecki, fiński, hiszpański, włoski, grecki, francuski, japoński, perski), a wiele inicjatyw z zakresu *information literacy* na świecie odwołuje się właśnie do nich.

W 1999 r. ACRL powołało Specjalny Zespół do spraw Standardów z Zakresu Alfabetyzacji Informacyjnej (Task Force on Information Literacy Competency Standards) w celu opracowania standardów kwalifikacyjnych z zakresu edukacji informacyjnej dla szkolnictwa wyższego. Do zespołu zaproszono również przedstawicieli innych instytucji szkolnictwa wyższego, w tym Amerykańskiego Stowarzyszenia na rzecz Szkolnictwa Wyższego (American Association of Higher Education), Komisji ds. Szkolnictwa Wyższego Środkowego Regionu USA (Middle States Commission on Higher Education) i Stowarzyszenia na rzecz Kształcenia w Zakresie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (Association for Library and Information Science Education), co było związane z jednym z podstawo-

w World Wide Web: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/standards.pdf>.

¹⁷ *Standards & Guidelines* [on-line]. Association of College and Research Libraries [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/index.cfm>.

wych założeń tworzenia standardów: proces przygotowania informacyjnego studentów nie wiąże się tylko z biblioteką, lecz z działaniami całej społeczności akademickiej¹⁸.

Podczas prac mających na celu przygotowanie standardów z zakresu *information literacy* dla szkolnictwa wyższego konieczne było zdefiniowanie tego terminu. Zespół ACRL odwołał się do definicji ALA z 1989 r., traktując *information literacy* jako zestaw umiejętności, takich jak: zdolność do określenia swojej potrzeby informacyjnej, efektywnego i skutecznego dostępu do informacji, krytycznej oceny informacji i jej źródła, włączenia informacji do bazy własnej wiedzy, efektywnego użycia informacji do osiągnięcia własnych celów, zrozumienia ekonomicznych, społecznych, prawnych aspektów wykorzystywania informacji, dostępu i użycia informacji w sposób etyczny i zgodny z prawem¹⁹.

Jak zauważył Edward K. Owusu-Ansah, takie rozumienie *information literacy* było i jest zbieżne z tym, które zaproponowała Christine Doyle²⁰. Określono bowiem atrybuty osoby przygotowanej informacyjnie, a nie jej doświadczenia (jak w przypadku relacyjnego ujęcia wspomnianej już Christine Bruce). Zaznaczono też różnice pomiędzy *information literacy* a biegłością w posługiwaniu się technologią informacyjną, która może być traktowana jedynie jako narzędzie w posługiwaniu się informacją.

Ostatecznie w wyniku prac zespołu stworzono zestaw standardów, które zostały zatwierdzone przez Radę Dyrektorów ALA (ALA Board of Directors) dnia 18 stycznia 2000 r. Dotyczą one wszystkich poziomów studiów. Mogą być wykorzystywane przez bibliotekarzy i nauczycieli podczas tworzenia odpowiedniego programu kształcenia w zakresie *information literacy* oraz instrumentów oceny tego typu umiejętności.

Publikacja ACRL zawiera pięć podstawowych standardów dotyczących umiejętności:

¹⁸ L. Snavely, *Information Literacy Standards for Higher Education: An International Perspective*. W: *67th IFLA Council and General Conference, August 16–25, 2001* [on-line]. Boston: IFLA, 2001, 4 p. [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/073-126e.pdf>.

¹⁹ E. K. Owusu-Ansah, *Information literacy and the academic library: a critical look at a concept and the controversies surrounding it*, „The Journal of Academic Librarianship” 2003, vol. 29, iss. 4, s. 226.

²⁰ Ch. S. Doyle, *Outcome Measures for Information Literacy within the National Education Goals of 1990. Final Report to National Forum on Information Literacy. Summary of Findings*. W: ERIC (ED 351033) [on-line] 1992, 18 p. [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/13/2c/6e.pdf.

1. Zdefiniowania potrzeby informacyjnej oraz jej natury i zasięgu,
2. Dotarcia do potrzebnej informacji w sposób efektywny i skuteczny,
3. Oceny informacji i jej źródeł w sposób krytyczny oraz włączenia wybranej informacji do własnej bazy wiedzy i systemu wartości,
4. Efektywnego używania informacji do realizowania konkretnych celów indywidualnie lub jako członek grupy,
5. Zrozumienia kwestii ekonomicznych, prawnych, społecznych związanych z dostępem i użyciem informacji w sposób etyczny i legalny.

Tych pięć standardów zostało ponadto wyposażonych w 22 wskaźniki osiągnięć – narzędzia pomocne m.in. podczas oceny kompetencji informacyjnych studentów. Na każdy wskaźnik osiągnięć składają się konkretne kompetencje, których nabycie ma być wynikiem procesu edukacji – jest ich w sumie 87. Można je traktować jako wskazówki pomocne podczas formułowania programu z zakresu *information literacy*. Całość została poprzedzona wstępem zawierającym m.in. definicję *information literacy*, opis możliwości zaimplementowania standardów, oceny osiągnięć.

Zestaw umiejętności, wymienionych w standardach, jest bardzo szeroki – w dużej mierze wykracza poza możliwości oddziaływania samych bibliotekarzy. Jest wyrazem starań na rzecz współpracy całego środowiska akademickiego w procesie edukacji informacyjnej.

Ze względu na to, że w standardach przedstawiono pożądane wyniki procesu kształcenia w zakresie *information literacy*, mogą być one stosowane jako podstawa do stworzenia systemu oceny kompetencji informacyjnych studentów.

Information Literacy Competency Standards for Higher Education niejednokrotnie też krytykowano. Sheila Webber i Bill Johnston stwierdzili, że podejście ACRL do *information literacy* zaprezentowane w opublikowanych standardach jest mechaniczne. Alfabetyzacja informacyjna została w nich zredukowana do kilku kompetencji w miejsce prezentacji kompleksowego zestawu umiejętności i wiedzy. Można sądzić, że „odhaczając” kolejne standardy, wskaźniki osiągnięć oraz wskazówki, student może powiedzieć o sobie, że jest *information literate person*, a tak przecież nie jest²¹.

²¹ S. Webber, B. Johnston, *Conceptions of Information Literacy. Literacy: New Perspectives and Implications*, „Journal of Information Science” 2000, vol. 26, no. 6, s. 381–397; B. Johnston, S. Webber, *Information Literacy in Higher Education: a review and case study*, „Studies in Higher Education” 2003, vol. 28, no. 3, s. 337.

Mimo tego typu zastrzeżeń standardy ACRL dotyczące *information literacy* zyskały spore uznanie i popularność w środowisku. Niejednokrotnie są wykorzystywane jako model służący do przygotowania odpowiedniego programu kształcenia z zakresu kompetencji informacyjnych – zarówno w Stanach Zjednoczonych, jak i w innych krajach.

Standardy CAUL i ANZIIL

W Australii grunt dla rozwoju standardów z zakresu *information literacy* był bardzo korzystny – na kwestię odpowiedniego przygotowania do posługiwania się informacją zwracano uwagę w wielu narodowych raportach i programach. *Information literacy* traktowano w nich m.in. jako jeden z kluczowych elementów warunkujących efektywne uczenie się ustawiczne. W tym bardzo sprzyjającym klimacie, w 2001 r. Australijska Rada Bibliotekarzy Akademickich (Council of Australian University Librarians, dalej: CAUL) przygotowała standardy z zakresu *information literacy* dla szkolnictwa wyższego. Opracowując je, korzystano ze standardów ACRL. Jednak w australijskiej wersji pojawiało się sformułowanie *information literate person* w miejsce określenia *student*, co wskazuje na bardziej uniwersalny charakter tego dokumentu. Ponadto pojawiły się dodatkowe dwa standardy (w stosunku do tych opracowanych przez ACRL). Według australijskich *Information Literacy Standards*²² osoba przygotowana informacyjnie:

- rozpoznaje potrzebę informacyjną, określa jej naturę oraz zasięg,
- dociera do potrzebnej informacji w sposób efektywny i skuteczny,
- poddaje krytycznej ocenie informację i jej źródło oraz włącza wyselekcjonowaną informację do zasobów własnej wiedzy i systemu wartości,
- klasyfikuje, gromadzi, manipuluje zgromadzoną lub wygenerowaną informacją,
- poszerza lub kreuje nową wiedzę poprzez integrację posiadanej już wiedzy z nową albo indywidualnie, albo jako członek grupy,

²² *Information Literacy Standards* [on-line]. Canberra: Council of Australian University Librarians, 2001, 26 p. [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.caul.edu.au/caul-doc/InfoLitStandards2001.doc>.

- rozumie kulturowe, ekonomiczne, prawne i społeczne kwestie związane z wykorzystaniem informacji i dostępem do niej, a także z użyciem jej w sposób etyczny i zgodny z prawem,
- ma świadomość, że kształcenie ustawiczne i obywatelstwo uczestniczące wymagają przygotowania informacyjnego (*information literacy*).

Standardy wskazują na uniwersalne podejście do zagadnienia *information literacy* – nie tylko w tym sensie, że dotyczą każdej osoby, a nie jedynie studentów, ale również poprzez zwrócenie uwagi na społeczny aspekt *information literacy* – stanowiącej narzędzie umożliwiającej rozwój indywidualny oraz bardziej świadome uczestnictwo w życiu społecznym. Można więc zauważyć pewną korelację z relacyjną koncepcją *information literacy* prezentowaną przez Christine Bruce, która uwzględnia różne punkty widzenia w rozumieniu tego pojęcia – od bardziej technicznych, narzędziowych umiejętności po zdolność kreowania wiedzy dla pożytku wspólnego.

Zakres i układ standardów został częściowo zachowany w ich drugim wydaniu, które ukazało się w 2004 r. jako *Australian and New Zealand Information Literacy Framework principles, standards and practice*²³. W publikacji tej przedstawiono już tylko 6 standardów: wycofano zapis dotyczący świadomości wagi *information literacy* dla kształcenia ustawicznego i uczestnictwa w życiu społecznym. Tym samym standardy te bardziej upodobniły się do amerykańskich.

Z drugiej strony, nadal operuje się w nich terminem *information literate person* – czyli z założenia mają być one zbiorem zasad, które można zastosować w edukacji z zakresu *information literacy* na każdym poziomie. Są też wyrazem zwrócenia większej uwagi – niż w przypadku amerykańskich standardów – na kwestie rozwoju osobistego i społecznego jednostki, na jej system przekonań i wartości. We wstępie zwraca się uwagę na fakt, że *information literate people* pokazują społeczną odpowiedzialność poprzez zaangażowanie się w kształcenie ustawiczne i udzielanie się w społeczności, co świadczy o większej świadomości społecznego kontekstu *information literacy* niż w standardach amerykańskich. I cho-

²³ *Australian and New Zealand Information Literacy Framework principles, standards and practice, 2nd ed.* [on-line]. Ed. by A. Bundy. Adelaide: Australian and New Zealand Institute for Information Literacy and Council of Australian University Librarians, 2004, 52 p. [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.caul.edu.au/info-literacy/InfoLiteracyFramework.pdf>.

ciaż podobnie jak w przypadku standardów ACRL następuje tu wyliczenie umiejętności, które są powiązane z każdym ze standardów, to propozycja Australijskiego i Nowozelandzkiego Instytutu Alfabetyzacji Informacyjnej (Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, dalej: ANZIIL) ma charakter bardziej uniwersalny.

Guidelines On Information Literacy For Lifelong Learning. Final Draft

Publikacja *Guidelines On Information Literacy For Lifelong Learning. Final Draft*²⁴, która powstała pod auspicjami Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (International Federation of Library Associations and Institutions, dalej: IFLA), w rozdziale trzecim zawiera propozycje międzynarodowych standardów dotyczących *information literacy*. W standardach tych przedstawiono trzy podstawowe grupy umiejętności, wśród których wyróżniono po dwie umiejętności szczególne:

1. Dostęp do informacji:
 - zdefiniowanie i wyartykułowanie potrzeby informacyjnej,
 - lokalizacja informacji.
2. Ocena informacji:
 - ocena informacji,
 - organizacja informacji.
3. Wykorzystanie informacji:
 - użycie informacji,
 - przekazywanie informacji w sposób etyczny.

Kształcenie informacyjne w publikacji IFLA zostało umieszczone w kontekście kształcenia ustawicznego – podobnie jak w przypadku standardów australijskich. Edukacja informacyjna jest traktowana jako konieczny element przygotowujący do czynnego uczestnictwa w społeczeństwie. Podczas opracowywania standardów zaproponowanych przez Jesusa Lau wykorzystano z innych – zwłaszcza ze standardów ACRL, ANZIIL, SCONUL, Amerykańskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Szkolnych (Ame-

²⁴ J. Lau, *IFLA Guidelines On Information Literacy For Lifelong Learning. Final Draft* [on-line]. Boca del Río, Veracruz: International Federation of Library Associations and Institutions and Universidad Veracruzana, 2006, 60 p. [dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ifla.org/files/information-literacy/publications/ifla-guidelines-en.pdf>.

rican Association of School Librarians]). Model ten z założenia jest uniwersalny – nie dotyczy więc tylko bibliotek akademickich. Niemniej jednak można go zastosować także na etapie edukacji wyższej.

Podsumowanie

Przedstawione powyżej standardy świadczą o zainteresowaniu problemem odpowiedniego przygotowania informacyjnego studentów. Oczywiście, istnieją dostrzegalne różnice pomiędzy proponowanymi standardami czy modelami kształcenia umiejętności informacyjnych, lecz wydaje się, że wszystkie mają też cechy wspólne: dotyczą podobnych zestawów kompetencji oraz wiążą edukację informacyjną z dziedzinami i kierunkami kształcenia. Wszystkie spośród modeli są także sformułowane na tyle ogólnie, że można je wykorzystywać w różnych sytuacjach i dostosowywać je do konkretnych potrzeb – są uniwersalne. Charakterystyczne jest to, że wszystkie opisane modele i standardy są zorientowane na uzyskanie przez studentów odpowiednich kompetencji informacyjnych. I chociaż takie podejście spotyka się z krytyką²⁵, to wydaje się, że do celów opracowania odpowiednich programów nauczania jest ono naturalne. Istnienie pewnych ram, założeń odnośnie do przygotowania informacyjnego studentów pozwala na lepsze zdefiniowanie oczekiwań w stosunku do nich.

Przedstawione w artykule modele i standardy to jedynie część spośród pojawiających się propozycji. Stanowią one jednak często punkt odniesienia podczas tworzenia standardów na potrzeby poszczególnych krajów.

Information literacy standards and models in Higher Education.

Part 1: International range standards and models

Abstract

The most important *information literacy* standards and models were presented. Their influence has an international character. The following standards were

²⁵ Na przykład B. Johnston, S. Webber, dz. cyt.

described: ACRL, CAUL and ANZIIL, IFLA, *Big6 Skills* model and a proposal of SCONUL. Although there are differences in the way they are presented, all of them reflect similar competences. In some standards the student's or *information literate person's* attributes were defined. In others, the *information literacy* was presented as a process.